

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y. ET L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DU COMITE INTERACADEMIQUE
DE BALKANOLOGIE DU CONSEIL DES ACADEMIES
DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA R.S.F.Y. ET DE L'INSTITUT
DES ETUDES BALKANIQUES

X

BELGRADE 1979.

маља Осовине после Минхена и њен утицај на стање у Југославији и Румунији", стр. 174—254, главна пажња је посвећена анализи борбе ових двеју групација за позиције на Балкану, затим одјеку Минхенског диктата на унутарња кретања и спољне односе ових двеју земаља као и формирању познате политике лавирања влада Југославије и Румуније између западних сила и сила Осовине.

У петој глави, „Балканске земље у периоду заопштравања политичке кризе у Европи", стр. 255—313, обрађена су: настојања Немачке и Италије у зиму 1938/1939. да оснују профашистички блок на Балкану, јачање унутарполитичких борби у земљама Балкана у вези са заопштравањем међународних односа уопште и посебно због јачања фашистичке опасности у свету и на крају стање унутар Балканске антанте у првим месецима 1939. у периоду дефинитивног разбијања Чехословачке републике од стране Немачке и преишоња нацистичке експанзије даље на исток и југоисток.

Од стране 314 до 321. аутор је изложио кондензован закључак у

коме се поред осталог указује на крупне негативне последице политике нагађања четири велике силе за читав свет а посебно на одnose и даљњи развој земаља југоисточне Европе.

Капитулација западних сила пред захтевима немачких нациста у Минхену, не само да није смирила Хитлера и његове истомисљенике, већ им је подстакла нове експанзионистичке и освајачке апетите који су посебно снажно били изражени према европском истоку и југоистоку.

На крају књиге дат је именски регистар који ће олакшати коришћење књиге у научне сврхе.

Књига др Волкова својим многостраним вредностима и квалитетима, својом мајсторски сročеном композицијом, методом аналитичко-синтетичког документованог излагања материје и општом научном озбиљношћу представља нови допринос историографији међународних односа између два светска рата и биће радо читана и од научне и од шире читалачке публике.

Душан Лукач

Др Живко Аврамовски, ТРЕЋИ РАЈХ И БОРСКИ РУДНИК
Бор, 1975. стр. 300

Проф. др Живко Аврамовски и у својој новој монографији *Трећи Рајх и Борски рудник*, остао је доследан своме сопственом методу и систему истраживања и презентирања историјске материје. Као и у својим ранијим студијама и монографијама он је и у књизи *Трећи Рајх и Борски рудник*, остао поборник аналитичко-синтетичког уобличавања и излагања историјске материје уз богато документовано поткрепљивање сваког значајнијег догађаја и тренутка у процесу који захвата и обрађује.

Тематика коју Аврамовски обрађује у овој књизи и поред свога огромног научног и привредног значаја била је до недавна у нашој историографији потпуно заостављена. У исто време публи-

коване су из ове области десетине књига у иностранству, нарочито у Немачкој, у којима се привредни односи Трећег Рајха и земаља југоисточне Европе почесто објашњавају на пристрасан начин и са сопствених позиција. Тако је привредна експанзија Трећег Рајха према југоистоку често представљана, као равноправна и обострано корисна мисија једне индустријски развијене земље у привредно неразвијеним земљама. Књига Живка Аврамовског уз све своје друге корисне поуке и квалитете непристрасно и научно оповргава овакве теорије и на основу података и критички коришћених извора објашњава суштину и смисао експанзије Трећег Рајха према југоистоку, користећи

управо један од најподеснијих примера, Борски рудни базен.

Аврамовски није имао узора па чак ни минималне помоћи од литературе, јер литература из ове тематике у југословенској историографији скоро да и не постоји. Он је сва своја истраживања морао да базира на архивским изворима и то претежно немачким, пошто су извори југословенске провенијенције највећим делом уништени.

Сретна околност што се таквог посла прихватио врстан познавалац иностране архивске грабе и научник широких могућности нарочито у погледу критичке процене и коришћења архивских извора.

Аврамовски је у овој књизи презентовао целовиту слику намера, хтења, конкретних подухвата и коначних резултата нацистичких настојања да се домогну овога великог и стратешки веома важног сировинског извора.

У уводу (стр. 9—16) аутор је дао историјски преглед интересовања Немачке за Бор пре доласка нациста на власт, дајући посебан осврт на ангажовање Немаца у геолошким истраживањима борских рудних резерви и околине Бора.

У Глави I (стр. 17—50) посебна пажња је посвећена објашњавању нацистичких експанзионистичких тежњи према југоистоку Европе и нарочито према појединим значајнијим привредним и сировинским пунктовима на овом простору, међу којима је Бору припадало једно од првих места. Борски рудник бакра као један од најважнијих извора ове стратешки значајне сировине требало је на сваки начин преотети у своје руке и укључити у службу немачке војне индустрије.

У Глави II (стр. 51—148) обрађен је период дефинитивног продора Рајха у земље југоисточне Европе од 1929—1941. и успешно истискивање учешћа других земаља из поделе продукције борског рудника. Овом јачању утицаја Немачке и у борским рудницама допринела је политика владе Краљевине Југославије која је после по-

раза Француске све више нагињала привредној и општој сарадњи са Немачком.

Трећа глава књиге (стр. 149—244) у којој се обрађује период од 1941. до повлачења Немаца из Бора у септембру 1944. представља садржински најзначајнији део ове књиге. Аутор је посебну пажњу посветио обради покушаја Вермахта и обавештајне службе Рајха да омету минирање рудних и производних постројења у Бору у време априлског рата, затим рушењу ових постројења и њиховој обнови и стављању у производњу прве фазе крајем 1941. и друге фазе у 1942. години.

Нацисти су, уз коришћење углавном домаће радије снаге и контрибуција која је на име оштећених рудника узимана од Недићеве владе, успели да обнове рудник и да повећају производњу руде већ децембра 1941. Међутим, успеси НОР-а и револуције народа Југославије и посебно оживљавање покрета у Србији у 1943. довели су до поновног пада производње и стагнације у развоју целог комбината. Под утицајем победа у Југославији и на светским тржиштима, као и под дејством низа других чинилаца, Немци су у лето 1943. морали привремено да обуставе рад топионице док је темпо опадања производње рудаче био све бржи у 1944. до коначног обустављања производње и повлачења Немаца из региона борског рудника у септембру 1944. године.

Сва казивања аутора о продору Немаца у борски рудник и о њиховој експлоатацији овог значајног комбината нарочито за војну индустрију, поткрепљена су наводима из архивских извора, претежно немачке провенијенције. У самом тексту аутор је на многу места уткао бројне податке о количинама произведене руде, о броју и животу радника итд. У прилогу је дато 27 прегледних табела у којима се могу наћи сви потребни подаци о количинама извабене руде по годинама и месецима, видовима њене прераде, њеном одвозу у Немачку као и низ других бројних показатеља.

На крају књиге приложено је неколико значајнијих докумената

о постепеном освајању борског рудника од стране Немачке као и о његовом раду.

Било би веома корисно да је на крају дат и краћи резиме књиге на немачком језику.

Техничка опрема књиге је веома добра, а стил и језик веома сребрени и течни тако да ће књи-

гу поред научне публике моћи да користи и шира јавност.

Књига професора Аврамовског својим квалитетом и озбиљношћу представља значајан допринос историјској науци и посебан прилог нашој иначе веома оскудној привредној историји.

Душан Лукач

V. Moisuc, D. Tuțu, E. Campus, C. Botoran, I. Calafeteanu, Gh. Zaharia:
PROBLEME DE POLITICA EXTERNA A ROMANIEI 1918—1940,
București 1977, str. 456

Институт за историјске и друштвено-политичке студије ЦК КПР у војном издању издао је у једном тому низ студија о румунској спољној политици између два светска рата.

Вредност ове књиге схватиће се ако се зна да је на њој радило шест аутора који су се већ раније бавили посебно појединим проблемима овог раздобља, тако да студија као целина представља последњу реч из ове области дату на основу богатог архивског материјала.

Како су у овом периоду судбина Румуније и Југославије биле повезане, то је у много случајева немогућно сагледати спољнополитичку историју наше земље без познавања спољне политике Румуније. У крајњој линији, ови прилози су од значаја и за читав Балкан и југоисточну Европу, и то не само када је реч о односима између ових земаља, већ и о њиховим односима са великим силама. Скоро на свакој страни ове књиге помиње се Југославија или друге балканске земље. Да бисмо пружили извесну слику о садржини и дometу овог тома, не улазећи у појединости које захтевају дужа разматрања, поменућемо само наслове радова који су презентирани у овој књизи. Ту је најпре рад Виорике Моисук „Основни акт политичко-правног статуса Румуније у периоду 1918—1940.“ (стр. 11—107), несумњиво од значаја и за нашег историчара, иако можда само методолошки, узев да су раз-

матрања дата на основу марксистичких принципа. Следи затим рад Думитра Туцуа под насловом „Војни савези Румуније 1921—1939“ (стр. 108—162), који се у првом реду бави односима са Југославијом. Ту је затим студија познатог стручњака за питања Савеза Мале Антанте Елизе Кампус која говори о положају Румуније према фашистичким, ревизионистичким и реваншистичким силама (стр. 163—242). Слично питање обрађује, само на простору Азије и Африке, Константин Боторан (стр. 243—325). Врло интересантан је рад Јоана Калафетеануа, „Напори румунске дипломатије да обедини земље југоисточне Европе у борби против фашизма уочи фашистичке експанзије (март 1938 — јул 1939)“ (стр. 326—387). Напоследку, ту је и рад Георгеа Захарие, који се осврће на положај Румуније непосредно пре почетка и на почетку II светског рата (стр. 388—436).

Дубоко смо убеђени да је ова књига неопходна сваком историчару који се бави питањима из области међународних односа овога дела Балкана и југоисточне Европе између два светска рата. Водећи рачуна о томе, аутори су страним читаоцима олакшали посао, не само што су дали богат индекс (стр. 437—456), већ што су сваку студију пропратили опсежним резимеима истовремено на француском и енглеском језику.

Милан Ванку